

Minnen från AK-tiden

Vägarna i våra bygder har under tidernas lopp förändrats och förbättrats. Våra transportmedel har förbättrats och blivit större undan för undan och det har fört med sig ett krav på bredare och bättre vägar. Den här utvecklingen förde med sig att Västervik-Vimmerby vägen genom våra bygder byggdes om på 1930-talet. Arbetet föregicks av flera olika stakningsförslag men 1933 sattes arbetet igång. Då hade det ett par år tidigare byggts en ny bro vid Hummelstad och nya anslutningsvägar från affären och uppför backen mot Bromåla. Det här vägarbetet gick i Arbetslöshetskommissionens (AK) regi.

Det var dåliga tider i landet med stor arbetslöshet och det var för att skapa arbete som sådana här arbeten startades. Den här arbetsplatsen kallades, 600 Blackstadvägen, och omfattade sträckan Fisksäter-Ämtelid.

Som arbetsledare kom det hit en dalmas som hette Axel Höök och han bodde på övervåningen hos Oskar Zeijlon i Brotorp. Hit skickades arbetslösa från många orter i Sverige, många norrlänningar kom hit men det var också folk från andra håll. Jag var ju ung på den här tiden, 15-16 år och tyckte att det var spännande med främmande grabbar i bygden. De inkvarterades lite här och där i byarna och med tiden byggdes också baracker där de bodde. De första jag minns bodde i Wissmar hos Kalle och Mia. De hade ett litet rum i uthuset där två Kalmargrabbar som hette Roland och Nisse bodde några månader.

Vi var ju flera av pojkarna här i byn bl. a. Olle Manfred som brukade hälsa på AK-jobbarna. I Brotorp bodde också några stycken, på övervåningen hos Alrik Karlsson. Med tiden byggdes också baracker där arbetarna inkvarterades. Uppe på backen där vägen går till Engelwood byggdes två, hitom Nynäset två och vid Ängstugan en. Även gamla stugor som stod tomma togs till vara. I Orremåla vid Nyhagen bodde de och även i Nylund vid Bäckefall. Vid infarten till Fisksäter låg en gammal statstuga och där bodde norrlänningar som jag kommer ihåg.

Lastade för hand

Vi körde grus till den här sträckningen fram förbi Skaftekullavägen och över mossen bort mot Odenbacken och då var de här pojkarna med och lastade och lossade för det fick man göra för hand på den tiden. Det var Gösta Söderberg, Hugo Heikinen och en till som hette Fritz men efternamnet minns jag inte nu. Jag tror de var från Kiruna och Malmberget. De här pojkarna var intresserade av brottning och det tränade de på fritiden. Jag kommer ihåg att de till och med hade uppvisning på en sommarfest i Frösvi. Den här Söderberg kallades "Lappen" och var kvar här ganska länge. En tid hade han sin fästmö här och de bodde så på övervåningen hos Erik Magnusson i Sondenburg.

Schaktmästaren Höök hade till hjälp en utsättare som hette Holmberg som man kommer ihåg. Han höll på med sitt avvägningsinstrument längs linjen och hade en medhjälpare som sprang med lattan. Många kommer nog ihåg hans söner, tvillingarna Bo och Karl-Erik som var

så lika att de kunde byta flicksällskap utan att dessa märkte något.

Det här arbetet pågick från 1933 till 37-38 då det var färdigt. Sista året kom det hit en biträdande schaktmästare som hette Göte Wesley. Han var gotlänning och han bodde med sin fru i Älvängen. Sista tiden var här också en "pinnpojke" som hette Tore Gabrielsson och bodde i Konsum som var byggt då. Sitt kontor inredde AK i Fredrik V. Johanssons tvättstuga som låg på gamla vägen vid bron. Bredvid där byggde de ett förråd för verktyg och annan material.

Allt arbete skedde då för tiden för hand. Nästan alla berg borrades för hand, en vände borret och två slog. Endast de största bergskärningarna borrades med kompressor och tryckluftborrar. När berget var sprängt fraktades stenen ut på tippen med tralla eller vagnar som gick på räls. Alla jordschakt togs upp med spade, lastades i kärror och kördes på landgångar av plank ut på vägbanken. Stora stenar lastades med stubbrytare. Även traktens bönder anlätades för körningar med häst och vagn.

Arbetarna kom med tåget till Almvik och där hämtade Höök dem med sin gamla Chevrolet och körde dem till den förläggning där de skulle bo. De togs också till kontoret för att skrivas in i längderna och få ut verktyg. De fick också 5 kr i förskott och det var många som tog sin femma och drog sina färder igen, det var ju många av de här människorna som var vagabonder och inte så värst intresserade av ordnat arbete.

Kär i flicka från bygden

Men det var även många duktiga arbetare som kom hit och många var kvar här länge. En del träffade också en flicka från bygden och blev kvar här för gott.

I Wissmar bodde ett lag Stockholmare och bland dem Oskar Eriksson som gifte sig med dottern Märta där och senare bodde i Stockholm. Uppe vid Engelwoodvägen bodde en tid Erik Blomqvist och en kamrat till honom som hette Hemmingsson, de var Oskarshamnsbor. Erik blev kvar i bygden, gifte sig med Vivan Karlsson i Brotorp. De köpte senare Broholm och Erik arbetade vid Vägverket fram till pensioneringen. En annan som blev kvar här var Roland Strindin som blev gift med Viola i Smedserum där han sedan bodde till sin död. Han fick också anställning vid Vägverket och var många år chaufför där. I Engelwood bodde de här åren Elin och Anton Karlsson och deras dotter Aina blev gift med en av vägarbetarna. Han hette Gustav Nilsson och jag vill minnas att han var från Malmberget. De flyttade till Ankarsrum och har alltsedan bott där. En annan norrlänning som blev kvar här var Tord Svensson. Han var gift med Ingeborg från Rørsberg och de bodde en tid i Lidhem och senare i Ankarsrum. Båda är numera borta.

En annan av vägjobbarna som vi kommer ihåg är Emil Lindström. Han var smed och jobbade med att vässa borrar och korpar och andra verktyg som behövde ses till. Han fick sällskap med Margit Tholander, de gifte sig och flyttade till Stockholm där Mille hade en liten verkstad. De övertog senare på 60-70 talet Margits föräldrahem, Strömbo och brukade vara där ibland på somrarna. Båda är nu döda.

Det är klart att en sådan här anhopning med främmande karlar i bygden ställde till en hel del problem. Det blev ju konkurrens om flickorna och det sågs inte med blida ögon av pojkar i trakten och det förekom väl ett och annat slagsmål och en del gruff. Men det skapades också fina kontakter inom idrotten och även på andra områden.

Det är ganska självklart att det förekom en del sprit på en sådan här arbetsplats. De hade väl inte råd att köpa så mycket för förtjänsterna var dåliga men man försökte brygga lite själva. Det köptes en hel del svagdricka och sattes på jäsning, och det stod nog en damejeanne och puttrade på många ställen i barackerna.

Nya vägsträckningar

Det var på många ställen som vägen fick en annan sträckning. Här från Frösivägen och ner mot Bromåla drogs den mera till vänster och Kvarnbacken sänktes flera meter och så rätades den skarpa kurvan vid bäcken ut. Förbi Ekbacken och ner mot Hummelstad var den ombyggd förut. Borta vid Kolhusbacken drogs den närmare sjön så att backen blev mindre och anslutningen mot Ankarsrumsvägen ändrades. Upp mot Grindstugan byggdes den rakt fram i kanten av Torvmossen ända bort till Björksmossen i stället för att förut gått mellan huset och verkstaden hos Landquist och bort förbi Sandberget och över Kanalen.

Från Omsvingen gick man rakt igenom Nynästes hage, genom en bergskärning och över åkrarna till vänster om Svartsmörja och inte som förut vid Ängstugan och fram förbi Svartsmörja. Genom skogen bortom gården och förbi "Loppeken" byggdes vägen om några år tidigare som nödhjälpsarbete. Men Odensbacken eller Ottosbacken som den mest kallas numera sänktes och rätades upp och över mossen nedanför lades timmerbädd under fyllen för att öka bärigheten.

Upp mot Blackstadhållet minns jag inte så mycket hur det var för däråt var jag inte så ofta. Över ån vid Bjärka byggdes en ny bro och många krokarna rätades upp och vägen fick en annan sträckning.

Under mina år som åkare har jag kört mycket vatten vid olika slags vägarbeten men här vid AK var första gången. Arbetsledningen anskaffade ett stort träfat som rymde mellan 1,5 och 2 kubikmeter och i bakgaveln monterades ett spridarrör och med den körde vi vatten och spred vid läggning av stenmjöl och grus. Tunnan hade inköpts från något bryggeri. I början fyllde vi fatet med hinkar men det gick ju för sakta så det ordnades med en pump och den monterades på en brygga framom ena bakhjulet och när fatet skulle fyllas lyfte man upp hjulet med domkraft, lade på en rem över hjulet och pumpens remskiva, startade motorn, lade i en växel och körde och pumpade på så sätt tunnan full.

John Lindh arbetade också vid vägbygget. Han var välterförare och när de höll på kring Skaftekulla-vägskalet fick jag köra välten åt honom ibland och det var ju intressant. Även Lindh blev som flera andra anställd vid Vägverket när AK arbetet var slut.

Vilda hundslagsmål

Schaktmästare Höök hade en stor schäfer och den hade han alltid med sig i bilen. Fredrik W. Johansson i Hummelstad hade en stor gul bulldogg och de här hundarna var dödsfiender. De utkämpade många vilda slagsmål och det var inte lätt att försöka skilja dem åt.

Allan Pettersson berättar att han för några år sedan fick besök av en man som frågade efter stugan Orremåla. Han berättade att hans far arbetat på AK här. Han hade sin hustru med och de bodde i Orremåla och där föddes den här mannen i mitten av 30-talet.

Ungefär samtidigt med att det här arbetet pågick så byggdes också Ankarsrumsvägen om från Hummelstad till Västantorps. Det var en entreprenör från Oskarshamn som hette Alfredsson som hade det jobbet.

Vid Bromåla fanns då en stor grusås och där satt Alfredsson en kross och krossade

material till Ankarsrumsvägen, Där den här grusåsen låg byggdes senan Bromåla ladugård.

Många av dem som arbetade på det här vägbygget var från Oskarshamntrakten och flera av den bodde inackorderade i Rumma. Båda de här vägbyggena pågick nästan samtidigt och avslutades omkring 1937-38.

Inge Johansson

1992-11-17

Redigerat av Anders Jacobsson, hösten 2015